

Broedvogel inventarisatie

Landgoed Dorth **2012**

4

Piet Schermerhorn
pschermerhorn@concepts.nl

Inleiding

Landgoed Dorth is in 2012 voor de vierde keer op broedvogels geïnventariseerd volgens de BMP methode van SOVON. Voorgaande inventarisatiejaren waren 1987, 2000 en 2006. De inventarisaties van 2006 en 2012 werden via de VWG “De IJsselstreek” uitgevoerd, in nauw overleg met Andre Westendorp van Natuurmonumenten. Tijdens dit onderzoek werden alle soorten onderzocht. De eerste twee inventarisaties zijn alleen bijzondere- en indicator soorten in kaart gebracht. In 2012 werden alle gegevens voor het eerst digitaal ingevoerd en territoria werden via de autoclustering door de computer bepaald. Naast deze inventarisaties doet de VWG ook al vele jaren nestkastonderzoek op het terrein. De intentie is om de broedvogelpopulatie van het landgoed met een zekere regelmaat te blijven volgen.

Dit overzicht is een samenvatting van de resultaten van de laatste broedvogelinventarisatie, in vergelijking met de resultaten van vorige inventarisaties. Een volledig verslag, met soortbesprekingen en verspreidingskaarten, zal binnenkort op de website van de VWG gepubliceerd worden. Al het veldwerk werd uitgevoerd door Piet Schermerhorn, één keer vergezeld door Wessel Slob. Beiden zijn actief lid van de VWG “De IJsselstreek”.

Beschrijving van het landgoed

Landgoed Dorth is ongeveer 110 hectare groot en grotendeels eigendom van- en volledig in beheer bij Natuurmonumenten. Het gebied ligt in het noorden van de gemeente Lochem (Gld), globaal tussen Bathmen en Harfsen.

Het landgoed is ooit aangelegd in een oud beekdallandschap en wordt, naast het prachtige landhuis met bijgebouwen, gekenmerkt door haar vele waterpartijen (vijvers, grachten, poelen, sloten, weteringen), in afwisseling met oud gemengd landgoedbos, statige lanen, houtwallen en bosomzoomde graslanden en akkers. De meeste graslanden zijn in eigen beheer en worden natuurvriendelijk beheerd. Hierin zijn door Natuurmonumenten een aantal poelen uitgegraven. De akkers zijn nog verpacht en worden intensief agrarisch beheerd als kunstweide en voor de maïsteelt. In grote delen van het bos heeft zich een weelderige ondergroei ontwikkeld van natuurlijke boom- en struikopslag, bramen en varens. Vooral in de oudere eiken opstanden treedt vrij veel sterfte op, waardoor het percentage dode bomen vrij hoog is (gunstig voor hollenbroeders).

Landgoed Dorth is grotendeels omringd door open agrarisch gebied met verspreide boerderijen en hier en daar wat oude houtwallen. Aan de zuidkant liggen nog een aantal kleine particuliere bospercelen. Het gebied is onder normale voorwaarden opengesteld voor wandelaars, met uitzondering van de directe omgeving van het landhuis. De recreatiedruk is vrij laag.

Methode

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de BMP richtlijnen van Sovon, waarbij in principe alle soorten werden geteld, inclusief exoten. In totaal werden 15 bezoeken afgelegd, waarvan tijdens drie bezoeken alleen additionele waarnemingen werden genoteerd van specifieke soorten zoals roofvogels en Appelvinken. Tijdens verschillende rondes werd ook gericht naar nesten gezocht (o.a. Staartmees en Spreeuw). Eén ronde moest voortijdig worden afgebroken i.v.m. hevige regen en is een paar dagen later “ingehaald”. In totaal werd 68,5 uur aan veldwerk besteed, 20 uur meer dan in 2006.

Om de zangers van de ochtendschemering goed in beeld te krijgen is elke ronde vanaf een ander startpunt begonnen. Een aantal rondes werd voorafgegaan door een “Bosuilen” rondje. Aparte nachtinventarisaties werden daarmee overbodig. Om het voorkomen van Houtsnippen vast te kunnen stellen is op een mooie avond in mei nog een speciaal bezoek gebracht, helaas zonder enig resultaat.

Alle broed- en territoriaal indicatieve waarnemingen werden op een veldkaart ingetekend en later digitaal per soort ingevoerd. Via de autocluster methode is daarna per soort het aantal broedparen/territoria berekend en de verspreiding op een kaart weergegeven.

Resultaten 2012

Algemeen

Het gebied kan met recht tot de vogelrijke gebieden gerekend worden; in totaal werden 824 broedparen/territoria vastgesteld (gemiddeld 7,5 territoria per hectare), verdeeld over 58 soorten, waaronder 5 soorten die op de Nederlandse Rode Lijst staan (Groene Specht, Matkop, Wielewaal, Spotvogel, Huismus). Het jaar 2012 gaat hiermee als een goed broedvogeljaar de boeken in. De vier inventarisatie tesamen leverden 75 soorten op.

In het algemeen zijn de bosvogels sterk vertegenwoordigd. Zowel holenbroeders, profiterend van het grote aanbod natuurlijke nestholtes, als de soorten van dichte onderbegroeiing komen in relatief hoge aantallen voor. Zo kunnen we alle Nederlandse spechtensoorten in het gebied aan-

treffen, waaronder de Middelste Bonte Specht (2 paar). Ook de Bosuil was met 5 broedparen sterk vertegenwoordigd. Zwartkop en Tjiftjaf bereikten zelfs voor Nederlandse begrippen opvallend hoge dichtheden. Typische soorten van naaldhout komen echter in relatief lage dichtheden voor of ontbreken zelfs (Zwarte Mees). Ook de roofvogels bleven achter, zowel in aantal als in soortenrijkdom; werden bij vorige inventarisaties altijd 2 tot 3 roofvogelsoorten vastgesteld, in 2012 bleef het bij 2 paar Buizerden.

Opmerkelijk is dat behalve de bosvogels ook de groep van water- en moerasvogels het goed doet op het landgoed; niet alleen komen er veel Wilde Eenden en Meerkoeten voor, maar ook Brandgans, Grauwe Gans, Nijlgans, Kleine Karkiet, Bosrietzanger en Rietgors kunnen hier genoemd worden. Zelfs de in het buitengebied steeds zeldzamer wordende Waterhoen kon wederom met 1 paar worden bijgeschreven.

De meest algemene soorten

In onderstaande tabel zijn de vijf meest algemene soorten uit 2012 en 2006 naast elkaar gezet.

Tabel 4.1: Top 5 van meest algemene soorten

2012		2006	
Soort	Aantal Territoria	Soort	Aantal Territoria
Vink	63	Vink	49
Zwartkop	60	Merel	40
Tjiftjaf	54	Houtduif	34
Kauw	46	Roodborst	34
Koolmees	44	Koolmees	34

De Vink was in beide jaren de aanvoerder van het team. De Koolmees staat ook in beide jaren op de lijst, zij het op een vijfde, respectievelijk gedeelde derde plaats.

Verder heeft er in 2012 een belangrijke verschuiving plaatst gevonden: Merel, Houtduif en Roodborst zijn “verdrongen” door Zwartkop, Tjiftjaf en Kauw. De talrijkheid van Zwartkop en Tjiftjaf in 2012 was opmerkelijk. Vermoedelijk heeft de toenemende ontwikkeling van de struiklaag en ondergroei (bramen) in het bos deze soorten geen windeieren gelegd. Bovendien lijkt het erop dat beide soorten ook landelijk toenemen en een goed jaar hadden.

Nieuwkomers

In 2012 konden 6 nieuwe soorten aan de broedvogellijst worden toegevoegd (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2: Nieuwe soorten in 2012

Soort	Aantal territoria/ broedparen
Grauwe Gans	10
Brandgans	3
Middelste Bonte Specht	2
Boompieper	2
Spotvogel	1
Huismus	6

De Grauwe Gans is waarschijnlijk al enige jaren broedvogel op het landgoed, hetgeen gezien de landelijke expansie van de soort niet echt verbaast. Er werden 5 nesten gevonden, allen op eilandjes in vijverpartijen. Vier van de vijf broedgevallen waren succesvol. De meeste paren trokken na het uitkomen van de jongen weg uit het gebied.

De vestiging van 3 paar Brandganzen (2 broedgevallen, waarvan 1 succesvol) is opmerkelijker. Waarschijnlijk betreft het een uitbreiding van de broedpopulatie bij de Douwelerkolk (Colmschate/Schalkhaar). In 2011 werden ook al Brandganzen met territoriaal gedrag waargenomen, maar zekerheid omtrent broeden werd niet verkregen.

Van de Middelste Bonte Specht werd in 2010 al een nest gevonden in een oude populier. Over broeden in 2011 bestaat geen zekerheid, maar in 2012 werden in ieder geval twee territoria vastgesteld. De definitieve vestiging van deze soort ligt in de lijn der verwachtingen, gezien het gunstige biotoop en de gestage uitbreiding van deze specht vanuit de Achterhoek en Twente.

Op twee verschillende plaatsen werd de baltsang en -vlucht van de Boompieper vastgesteld binnen de datumgrenzen. In principe betrof het geschikte Boompieper biotopen (kleine kapvlakte en een recent afgezette houtwal), maar later in het seizoen werd de soort niet meer teruggevonden, dus enige terughoudendheid over broeden is op zijn plaats. Verheugend was de vestiging van de Spotvogel met één territorium in een vrijstaande oude laan met veel ondergroei.

De vestiging van de Huismus roept enige vraagtekens op; kwam de soort in het verleden echt niet voor rond het landhuis, bijgebouwen en behuizing? Uit mondelinge informatie komt naar voren dat er bijvoorbeeld al jaren 1-2 huismussen broeden in de werkschuur van Natuurmonumenten. We moeten dan ook niet uitsluiten dat de soort bij vorige inventarisaties waarschijnlijk over het hoofd is gezien.

Soorten met sterk stijgende trend

Tot de grote "klimmers" behoren Wilde Eend, Kleine Karekiet, Zwartkop, Tjiftjaf, Staartmees, Kauw en Spreeuw. Al deze soorten zijn minstens verdubbeld in aantal sinds 2006 (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3: Sterk toegenomen soorten ($\geq 2 \times$ aantal van 2006)

Soort	Aantal Territoria 2006	Aantal Territoria 2012
Wilde Eend	8	20
Kl. Karekiet	3	10
Zwartkop	26	60
Tjiftjaf	15	54
Staatmees	2	8
Kauw	24	46
Spreeuw	18	36

Het verbeteren van de waterhuishouding en uitbaggeren van waterpartijen heeft ongetwijfeld in het voordeel van de Wilde Eend uitgepakt. De soort verdrievoudigde in aantal sinds 2006.

De Kleine Karekiet heeft vermoedelijk vooral geprofiteerd van de landelijke toename en het feit dat Natuurmonumenten zuinig is op het overjarig riet langs de grachten en weidepoelen. Bovendien was er in 2006 langs de destijds net gegraven weidepoelen nog weinig rietontwikkeling.

Zwartkop en Tjiftjaf hebben een zeer opmerkelijke toename vertoond in vergelijking met 2006; De aantallen van de Tjiftjaf namen zelfs toe met meer dan 350%! De verklaring van deze enorme toename moet onder andere gezocht worden in de "verdichting" van de struiklaag en ondergroei door het opener en ouder worden van het bos. Het valt echter te betwijfelen of hiermee alles kan worden verklaard. Vermoedelijk spelen landelijke trends, gunstige overwinteringsvoorwaarden en dergelijke ook een rol.

Wat de Staartmees betreft is het de vraag of de toename reëel is of toe valt te schrijven aan een meer intensieve inventarisatiemethode. In 2012 werd bijvoorbeeld gericht naar nesten gezocht op het moment dat veel staartmezen actief waren met nestbouw. Dit heeft ongetwijfeld extra broedparen opgeleverd t.o.v. 2006.

Kauw en Spreeuw profiteren zonder meer van het grote aanbod natuurlijke nestholtes, hoewel het onduidelijk is of dit aanbod significant is toegenomen sinds 2006. De forse toename van de spreeuw is des te opmerkelijker aangezien de landelijke trend juist negatief is. Met het in eigen beheer nemen van een groot deel van de graslanden heeft Natuurmonumenten de lokale voedselsituatie voor de Spreeuw zeker verbeterd. Ook de diverse paarden- en schapenweides in de directe omgeving spelen een positieve rol. Een deel van de "toename" van de Spreeuw komt vermoedelijk ook voort uit het gericht zoeken naar bewoonde Spreeuwennesten net voor het uitvliegen van de jongen, iets dat in 2006 niet systematisch is gedaan.

Terug van "weggeweest"

Een aantal soorten hebben een "come back" gemaakt in 2012; zij leken verdwenen te zijn na de eerste inventarisatie in 1987, maar waren in 2012 weer present. Het gaat om Bosrietzanger, Bonte Vliegenvanger, Goudvink, Appelvink en Geelgors (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4: Soorten met een "come back"

Soort	1987	2000	2006	2012
Bosrietzanger	1	0	0	5
Bonte Vl. vanger	11	0	1	8
Goudvink	4	0	0	5
Appelvink	8	0	0	9
Geelgors	1	0	0	1

De natuurlijke vegetatie successie en aanplant van struweel rond de gegraven weidepoelen heeft zeker in het voordeel gewerkt van de opportunistische Bosrietzanger; bij vrijwel elke weidepoel vestigde zich een paar. De landelijke broedvogelpopulatie bleef de laatste 10-15 jaar redelijk stabiel.

Afbeelding 4.1 Bosrietzanger in ruige vegetatie bij één van de weidepoelen

De enorme terugval van de Bonte Vliegenvanger sinds 1987 en zijn terugkeer in 2012 is moeilijker te verklaren. Het heeft in ieder geval niets te maken met het nestkasten beleid. Sinds enkele decennia hangen er een constant aantal nestkasten op het landgoed, waar de soort echter in steeds mindere mate gebruik van is gaan maken. Ook in 2012 werd geen enkel broedgeval in een nestkast aangetroffen.

De Goudvink heeft wellicht geprofiteerd van de struweelaanplant met besdragende struiken en het creëren van meer geleidelijk bosovergangen. Het valt ook niet uit te sluiten dat deze lastig te inventariseren soort in 2000 en 2006 is onderteld. Hetzelfde geldt een beetje voor de Appelvink. Soms kan één goede telochtend, als opeens alle Appelvinken actief zijn, een groot verschil uitmaken. Wel bestaat de indruk dat ook elders meer Appelvinken zaten.

De comeback van de Geelgors is zeer verheugend aangezien deze soort er landelijk zeer slecht voorstaat. Het paar vestigde zich in een pas afgezette oude houtwal; een waar eerbetoon aan het werk van Natuurmonumenten. Het paar bracht vrijwel zeker jongen groot (alarm, voedsel aanvoer).

Verdwenen soorten ten opzichte van 1987

Naast zes nieuwe soorten zijn er helaas ook een tiental soorten van het toneel verdwenen; zij werden in 1987 voor het laatst vastgesteld (zie Tabel 4.5).

Tabel 4.5, verdwenen soorten

Soort	Aantal territoria 1987
Fazant	7
Scholekster	1
Kievit	1
Houtsnip	4
Zomertortel	6
Koekoek	1
Steenuil	1
Ransuil	3
Fluiter	3
Vuurgoudhaan	5

Het verdwijnen van de Fazant heeft ongetwijfeld met het wijzigingen van het jachtbeleid te maken. Vroeger werden deze vogels gefokt en uitgezet voor het plezier van de jager, nu wordt er al jaren niet meer gejaagd op het landgoed en zeker niets meer uitgezet. Blijkbaar heeft de soort zich in verwilderde staat niet kunnen handhaven.

Dat de Kievit en Scholekster verdwenen zijn zal niemand verbazen. Het landgoed zelf is zo wie zo al geen typisch weidevogelgebied en met de landelijke teloorgang van de weidevogels raken de marginale gebieden het eerst ontvolkt. In het open beekdallandschap rondom het landgoed komen tot op vandaag nog steeds weidevogels voor (Kievit, Wulp en Scholekster), zij het in lage tot zeer lage dichtheden.

Het verdwijnen van de Houtsnip is op zich een beetje vreemd. Het oostelijk deel van het landgoed lijkt zeker geschikt voor deze soort. Buiten het broedseizoen worden hier ook wel regelmatig Houtsnippen gezien, maar misschien is het areaal geschikt biotoop toch aan de kleine

kant voor een levensvatbare broedpopulatie.

Dat de Zomertortel niet meer op het landgoed voorkomt is zeer te betreuren, maar past helaas in het landelijk beeld met een afname van 70-90% sinds halverwege jaren zeventig. Zomertortels zijn inmiddels zeldzame broedvogels geworden binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep.

Hetzelfde verhaal geldt ook in zekere mate voor de Koekoek, hoewel de landelijke afname van deze broedparasiet iets minder extreem is. Tijdens de BMP rondes in 2012 is ook in de directe omgeving van Dorth geen enkele Koekoek gehoord. Het lijkt erop dat de soort zich heeft teruggetrokken in de IJssel uiterwaarden met veel wilgenbos en struwelen.

Steenuilen zijn wellicht na 1987 niet meer binnen de grenzen van het landgoed vastgesteld, direct daarbuiten komt de soort nog wel voor. In 2012 zat er steevast een paartje in de knotwilgen aan de westzijde van het landgoed.

Opmerkelijk is het relatief hoge aantal Ransuilen in 1987 en het volledig verdwijnen van de soort daarna. Ook landelijk gezien zijn de Ransuilen in veel gebieden sterk achteruitgegaan; de aantallen zijn soms nog maar een fractie van die van 30-40 jaar geleden. Predatie door Havik, (maar ook Buizerd), maar vooral de verslechterde

Afbeelding 4.2 Scholekster, verdwenen broedvogel van het landgoed maar kan nog waargenomen worden in de directe omgeving.

voedselsituatie in het agrarisch gebied zijn waarschijnlijk de belangrijkste oorzaken.

De karakteristieke zang van de Fluiter wordt ook al jaren niet meer op Dorth gehoord. Mogelijk is het biotoop minder geschikt geworden door de ontwikkeling van een dichtere struikbegroeiing. Echter, ook landelijk zat de soort op z'n top eind jaren tachtig en is daarna, in de jaren negentig, flink afgenomen. Gelukkig wordt de laatste jaren weer een lichte toename gesignaleerd, dus misschien kunnen we de soort in de komende jaren weer verwelkomen.

Hoewel plaatselijk nog steeds geschikt biotoop aanwezig is (gemengd oud loofbos met naaldbomen), lijkt de Vuurgoudhaan na 1987 (nog 5 territoria!) toch onopvallend het veld geruimd te hebben. Ook landelijk gezien gaat deze soort gestaag achteruit.

Soorten met een afnemende trend

Niet alleen zijn er nogal wat soorten verdwenen, er zijn ook een aantal "zorgenkindjes" die een verontrustende tendens vertonen. Twee van deze soorten (Wielewaal en Zwarte Mees) zijn wellicht zelfs aan het verdwijnen (zie tabel 4.6).

Tabel 4.6: Soorten met afnemende trend

Soort	1987	2000	2006	2012
Heggenmus	12	3	5	4
Matkop	10	1	3	1
Zwarte mees	+	+	4	0
Boomklever	38	18	15	22
Wielewaal	3	0	0	1

De Heggenmus is in veel bosgebieden achteruitgegaan en landgoed Dorth vormt hierop helaas geen uitzondering. Na 1987, toen er nog 12 territoria werden geteld, is de populatie flink gekelderd, hoewel de stand zich vanaf 2000 op ongeveer 4 paar lijkt te stabiliseren. Heggenmussen hebben zich teruggetrokken uit het echte bosgebied en komen nu vooral voor in het parkgebied rond het landhuis. Net buiten het landgoed is de soort nog vrij algemeen op erven van huizen en boerderijen.

De Matkop is niet voor niets op de landelijke Rode Lijst gezet; ook op Dorth gaat het niet goed met deze soort. Was er in 1987 nog een forse populatie met 10 territoria, daarna ging het snel

bergafwaarts en nu schommelt de stand tussen 1-3 broedparen. De redenen voor de structurele afname van de Matkop zijn nog wat onduidelijk, maar de klimaatsverandering, met meer zachte vochtige winters, wordt wel eens aangeduid als één van de oorzaken.

De trend van de Zwarte Mees is niet helemaal duidelijk aangezien de soort in 1987 en 2000 niet kwantitatief is geïventariseerd. Aannemende dat de soort destijds als "te algemeen" werd beschouwd mogen we een forse achteruitgang veronderstellen en mogelijk zelfs gevolgd door verdwijning. In 2012 werd de soort, ondanks gericht zoeken, niet meer vastgesteld. Hoewel het areaal naaldbout in de tussenliggende periode wel is afgenomen kan hiermee niet alles verklaard worden. Wellicht is het nogal geïsoleerde bosgebied, toch van marginale betekenis. Ook landelijk zijn er signalen dat het de Zwarte Mees niet voor de wind gaat.

Hoewel de stand van de Boomklever nog niet zorgwekkend is te noemen, is de populatie wel duidelijk afgenomen na 1987. In de periode rond 2000 en 2006 bleek het aantal meer dan gehalveerd. Gelukkig nam de stand in 2012 weer iets toe, maar is nog lang niet op het hoge peil van 1987. Aan het aanbod natuurlijke nestholtes zal het zeker niet gelegen hebben. Ook komt deze ontwikkeling niet overeen met de landelijke trend, hoewel uit sommige kerngebieden op de Veluwe ook een afname werd gemeld rond 2000. De Wielewaal, één van de "Rode Lijst soorten", hoort wellicht meer thuis in de reeks van verdwenen broedvogels. Echter, zowel in 2011 als in het broedseizoen van 2012 werd nog eenmaal een zingend mannetje gehoord binnen de datumgrenzen. Maar vervolgwarnemingen bleven helaas uit, zodat het ook nog wel eens om een zwervend exemplaar zou kunnen gaan.

5 Beheersadviezen

- **Dood hout:** Het bosgebied wordt gekenmerkt door een extensief beheer en heeft een relatief hoog aandeel dood hout; essentieel voor holenbroeders, zowel als broedgelegenheid, maar ook als voedselbron. Vooral dikke dode bomen die al lange tijd staan zijn van enorm belang, niet alleen voor vogels, maar ook voor vleermuizen, Boomarter, paddenstoelen en allerlei insecten. Het verdient daarom aanbeveling om dode en kwijnende bomen zoveel mogelijk te handhaven. Indien de bomen een reëel gevaar opleveren voor wandelaars zou het kantelaberen van de boom nog de beste (ecologische) oplossing zijn. Hierbij blijft het onderste stamstuk en meest waardevolle deel van een dode boom behouden.

Afbeelding 4.3 “Dood hout leeft”; Nestholte van Zwarte Specht (links) en Grote Bonte Specht (rechts) naast elkaar in dode beuk.

- **Naaldbomen:** Hoewel de naaldbomen (m.n. Fijnspar, Douglas en Japanse Lariks) op Dorth tot de exoten horen, hebben zij in menging met loofhout zeker een toegevoeg-

de natuur- en landschappelijke waarde. Dit geldt in mindere mate voor de zuivere naaldhout percelen. Vanuit het oogpunt van natuur verdient het aanbeveling het naaldhout in menging zoveel mogelijk te handhaven, maar in de monoculturen via dunningen en het kappen van kleine open plekken een meer gevarieerde structuur en samenstelling te stimuleren.

- **Lanen:** De statige lanen van het landgoed zijn niet alleen van grote landschappelijke betekenis, maar zijn ook van levensbelang voor diverse vogels. Helaas beginnen veel oude lanen af te takelen en in de toekomst zal verjonging onvermijdelijk zijn. Toch moet dit moment zolang mogelijk uitgesteld worden gezien de hoge actuele waarde. Bij voorgenomen kap verdient het aanbeveling de bomen van te voren te checken op grote natuurlijke holttes en aanwezigheid van vleermuizen.
- **Klimop:** Bomen met klimopbegroeiing zijn erg belangrijk voor de vogelbevolking. Tal van soorten gebruiken de klimopvegetatie om in te broeden (Staartmees, Winterkoning, Merel etc.), te foerageren of als schuilplaats. Daarnaast trekt klimop veel insecten aan. Te vaak wordt klimop nog systematisch bij bomen verwijderd. Ook op Dorth is dit in het verleden vaak gebeurd, vooral bij laanbomen. Vanwege de grote ecologische waarde moet er voor gepleit worden deze praktijk te staken en alle klimop te beschermen. Het argument dat de klimopvegetatie schadelijk zou zijn voor de boom lijkt niet onderbouwd. Slechts indien de klimop na 50-100 jaar de kroon volledig overwoekerd kan de boom hinder ondervinden.
- **Elzenhakhout:** Her en der liggen wat kleine percelen met doorgegroeid Elzenhakhout. Momenteel is de oppervlakte pionierbos zeer beperkt en nat pionierbos ontbreekt bijna volledig. Het weer in ere herstellen van de oude beheersvorm door deze opstanden regelmatig af te zetten zal onder andere een gunstig effect hebben op de vogelbevolking (Fitis, Boompieper, etc).
- **Houtwallen:** Een aantal houtwallen is recentelijk door Natuurmonumenten geres-taureerd. Hierbij zijn bewust enkele overstaanders gehandhaafd. De vogelbevolking heeft hier gunstig op gereageerd (Grasmus, Geelgors, Boompieper). Voor de toekomst is

het belangrijk de begroeiing op de houtwalen regelmatig af te zetten (ca. 1 x per 8-10 jaar). Voor het behoud van de Geelgors zou het ideaal zijn indien langs de meest noordelijke houtwal een strook met akkeronkruiden wordt gerealiseerd.

- **Riet:** Voor veel moeras- en watervogels is overjarig (oud) riet erg belangrijk. Ook Witte Kwikstaart en Boerenwaluw gebruiken deze vegetatie om in te slapen. Het is dus van groot belang hier bij het beheer rekening mee te houden en de rietvegetaties niet te frequent (1 x per 2-3 jaar) en gefaseerd te maaien, zodat er ieder jaar voldoende overjarig riet aanwezig is voor de soorten die hiervan afhankelijk zijn.
- **Sloten:** De twee grootste graslandcomplexen (Centrale weide en Kamgrasweide) kenmerken zich door een oud historisch sloten patroon dat echter steeds meer aan het vervagen is. De sloten zijn grotendeels dichtgegroeid en dichtgetrapt door het vee. Hierdoor is de natuurwaarde van deze sloten sterk afgenomen. De ervaring met de recent gegraven weidepoelen heeft uitgewezen dat kleinschalig open water in de natte graslanden een grote toegevoegde natuurwaarde heeft. Niet voor niets is de stand van de Kleine Karekiet, Rietgors en Bosrietzanger in korte tijd toegenomen. Ook het positief effect op amfibieën en flora is evident. Met het in ere herstellen van deze oude sloten (uitbaggeren, deels uitrasteren) zal de natuurwaarde zeker toenemen. Wel moet voorkomen worden dat de sloten aangehaakt worden op het bestaande grachtenpatroon. Dit laatste om afwatering tegen te gaan, maar ook om instroom van vissen te vermijden (ongunstig voor amfibieën).
- **Nieuwe Poelen:** In het natte SBB hooilandje in het noordelijk deel van het landgoed ligt een goede kans om langs de recent herstelde houtwal een fraaie poel aan te leggen. Dit gedeelte is erg nat, maar verzuurd met pitrus. Door de oevers ruim af te plaggen zal zich zonder twijfel een interessante vegetatie ontwikkelen. De poel in combinatie met de dichte hakhoutwal zal weer leuke vogelsoorten aantrekken, zoals Grasmus en Bosrietzanger.
- **Akkers:** De bouwlandpercelen zijn tot op heden regulier verpacht zonder beperkende voorwaarden. Zij worden “normaal” maar in-

tensief agrarisch beheerd, hetgeen gepaard gaat met zware machines, hoge mestgiften, gewasbestrijding en zeer frequent maaien van de kunstweides. Ecologisch zijn deze akkers van geringe waarde. Potentieel, bij een aangepast beheer, kunnen zij echter van groot belang zijn als foerageergebied voor vogels (oa Geelgors, Ringmus, vinkachtigen, duiven), maar ook voor zeldzame akkeronkruiden. Om een meer natuurvriendelijk beheer te kunnen invoeren zullen de akkers in eigen beheer genomen moeten worden zodra zich de gelegenheid voordoet. Geringere mestgiften, meer nadruk op graanteelt (zomergranen!), onkruidranden en het laten staan van een deel van het gewas in de winter zijn dan belangrijke uitgangspunten.

- **IJsvogel:** IJsvogels worden met een zekere regelmaat waargenomen op het landgoed, kennelijk aangetrokken door het grote aanbod aan (kleine) vis in de vijvers. Meestal betreft het zwervende exemplaren buiten de broedtijd. Hoewel de voedselsituatie gunstig lijkt, is het ontbreken van nestgelegenheid waarschijnlijk de beperkende factor voor de soort om zich als broedvogel te vestigen. Vandaar de aanbeveling om bij één van de bosvijvers, op een rustige plek, een ijsvogelwand te creëren. De kans is reëel dat de “blauwe schicht” hierin gaat broeden. Als alternatief kan ook gedacht worden aan het omtrekken van een aantal bomen langs de waterkant. Grote wortelkluiten worden ook graag door IJsvogels benut om in te broeden.

no	Soort	Aantal territoria per inventarisatiejaar			
		1987	2000	2006	2012
1	Dodaars	0	0	1	0
2	Knobbelzwaan	1	1	2	2
3	Grauwe Gans	0	0	0	10
4	Brandgans	0	0	0	3
5	Nijlgans	?	2	2	1
6	Wilde Eend	?	+	8	20
7	Soepeend	?	?	1	1
8	Havik	1	1	1	0
9	Sperwer	0	1	1	0
10	Buizerd	1	1	1	2
11	Fazant	7	0	0	0
12	Waterhoen	4	1	1	1
13	Meerkoet	6	22	19	17
14	Scholekster	1	0	0	0
15	Kievit	1	0	0	0
16	Houtsnip	4	0	0	0
17	Holenduif	14	9	8	15
18	Houtduif	+	+	34	45
19	Turkse Tortel	3	0	2	0
20	Zomertortel	6	0	0	0
21	Koekoek	1	0	0	0
22	Steenuil	1	0	0	0
23	Bosuil	5	3	2	5
24	Ransuil	3	0	0	0
25	Groene Specht	2	3	1	4
26	Zwarte Specht	1	1	2	1
27	Gr. Bonte Specht	23	13	11	15
28	Middelste B. Specht	0	0	0	2
29	Kleine B. Specht	7	4	3	4
30	Boompieper	0	0	0	2
31	Witte Kwikstaart	?	+	1	1
32	Winterkoning	+	+	30	42
33	Heggenmus	12	3	5	4
34	Roodborst	+	+	34	29
35	Gekr. Roodstaart	1	2	0	4
36	Merel	+	+	40	43
37	Zanglijster	+	+	12	18
38	Grote Lijster	4	4	3	6
39	Bosrietzanger	1	0	0	5
40	Kleine Karekiet	0	0	3	10
41	Spotvogel	0	0	0	1

42	Grasmus	3	1	1	3
44	Tuinfluitier	+	+	12	17
45	Zwartkop	+	+	26	60
46	Fluiter	3	0	0	0
47	Tjiftjaf	+	+	15	54
48	Fitis	?	+	2	6
49	Goudhaan	+	+	15	13
50	Vuurgoudhaan	5	0	0	0
51	Grauwe Vliegenvanger	15	1	8	1
52	Bonte Vliegenvanger	11	0	1	8
53	Staartmees	+	+	2	8
54	Glanskop	12	17	5	9
55	Matkop	10	1	3	1
56	Kuifmees	2	4	3	3
57	Zwarte Mees	?	+	4	0
58	Pimpelmees	+	+	25	41
59	Koolmees	+	+	34	44
60	Boomklever	38	18	15	22
61	Boomkruiper	31	20	19	28
62	Wielewaal	3	0	0	1
63	Gaai	+	+	8	8
64	Ekster	4	0	1	1
65	Kauw	+	+	24	46
66	Zwarte Kraai	5	7	11	11
67	Spreeuw	+	+	18	36
68	Ringmus	?	+	1	0
69	Huismus	0	0	0	6
70	Vink	+	+	49	63
71	Groenling	?	+	0	1
72	Goudvink	4	0	0	5
73	Appelvink	8	0	0	9
74	Geelgors	1	0	0	1
75	Rietgors	0	0	1	2

+ = Soort vastgesteld als broedvogel, maar aantal onbekend

? = Mogelijke broedvogel; onzeker

1987: geïnventariseerd door Rob Vogel

2000: geïnventariseerd door Willem van Maanen

2006: geïnventariseerd door VWG "De IJsselstreek"; coördinatie Gerard Bogaert

2012: geïnventariseerd door Piet Schermerhorn, VWG "De IJsselstreek"